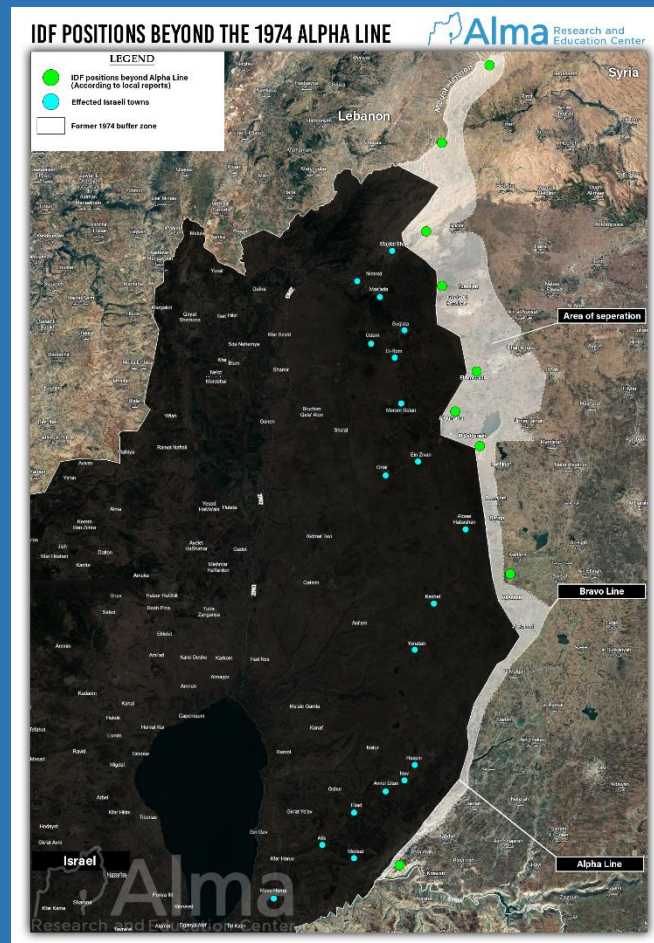

צרכי הביטחון של ישראל בצפון אינם מאפשרים נסיגה מלבנון וסוריה

מאת: יעקב לאפין וטל בארי

אוגוסט 2025

בללי:

למרות פרץ של פעילות דיפלומטית בינלאומית המיועדת להבשיל לייצוב המצב על גבול ישראל - לבנון וגבול ישראל - סוריה, הצרכים הבסיסיים מצידה של ישראל לנסיגה בטוחה ובת-קיימא של צה"ל מעמדות קדמיות בדרום לבנון ודרום סוריה אינם קיימים לעת עתה, וספק אם יתקיימו בזמן הקרוב.

בלבנון, זהותו הבסיסית של חזבאללה כתנועה שיעית - דתית - אידיאולוגית - חמושה, הופכת את פירוקו מנשק מרצון – דרישה ישראלית ותנאי לנסיגה מדרום לבנון – לבלתי אפשרית. כמו כן, אין לצבא לבנון את היכולת לפרק באופן יסודי, שיטתי, ואמיתי את החיזבאללה מנשקו, גם אם יש לו ולממשלת לבנון החדשה את הכוונות לבצע זאת. עד כה, הסרת יכולותיו הצבאיות של חזבאללה בוצעו בעיקר על ידי מאמץ מלחמתי ישראלי מוצלח בשנת 2024, בצורת תמרון, חיסולי בכירים, מבצע הביפרים ותקיפות אוויריות מאסיביות. לאחר הסכם הפסקת האש, ב-27 בנובמבר 2024, ישראל ממשיכה להוות את הגורם המשמעותי היחיד שמפריע לחזבאללה לשקם את כוחו, דרך תקיפות אוויריות יום יומיות, ולפי דיווחים, פשיטות קרקעיות מעת לעת.

ארסנל הנשק של חזבאללה הוא מקור כוחו וערכו העיקרי עבור פטרוניו באיראן; ויתור על מה שנשאר מיכולות האש, או על הכוונה לשיקום, יהיה אקט של 'לחדול להיות' מבחינת חזבאללה.

בסוריה, המשטר הסוני החדש בהנהגת אחמד א-שרע מונע מהמטרה העיקרית של כינון ריבונות מדינתית ריכוזית מחדש בכל שטחי המדינה. מטרה זו מתנגשת ישירות עם דרישת הביטחון העליונה של ישראל לאזור חיץ דרומי-סורי מורחב ומפורז, הכולל את השטחים דרומית מדמשק. דרישה זו הפכה למוחלטת לאור העובדה שצבאו הלאומי החדש של א-שרע מורכב בחלקו הגדול ממיליציות ובהן לוחמי ג'יהאד 'לשעבר', שביצעו בחודשים מרץ ויולי 2025 טבח במיעוט העלאוי בצפון מערב סוריה ובמיעוט הדרוזי בא-סוויידא בדרום סוריה.

נוכחות צה"ל בחמישה מוצבים בדרום לבנון, ובתשע עמדות בצד הסורי של קו הפרדת הכוחות מ-1974 אינה קלף מיקוח זמני, אלא עמדה ביטחונית הכרחית וארוכת טווח, שאומצה אל מול מציאות בלתי פתירה מבחינה דיפלומטית, שכן גם חזבאללה וגם משטר א-שרע אינם מתכוונים לקיים את התנאים הישראליים לצורך נסיגתה משתי הזירות הצפוניות.

כל תהליך דיפלומטי שינסה להתעלם מהתנגשות יסודית זו נידון לכישלון. מסקנה זו מקבלת משנה תוקף לאור דוקטרינת הביטחון החדשה של ישראל, המדגישה את יעד הסרת היכולות של האויב בסדר עדיפות עליונה, ופוסלת את הגישה של הכלה, ריסון, או קניית שקט על ידי התעלמות מבניין כוח של גורמים ג'יהדיסטים על גבולות ישראל, בלקח ישיר ממתקפת ה-7 באוקטובר של חמאס.

לבנון: אין נסיגה ישראלית באופק

המבוי הסתום המדיני בזירה הלבנונית מוגדר על ידי קונפליקט מוחלט ובלתי ניתן לגישור בין כוונות חזבאללה להשתקם בעזרת איראן, ונחישות ישראלית, המגובה בהתקפות יום-יומיות, למנוע זאת.

מצד אחד עומדת דרישתה של ישראל לביטחון המבוסס על תנאיה המפורשים ויישום החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם, הקורא לאזור נקי מתשתית צבאית ונשק כלשהם (למעט של צבא לבנון וכוחות הביטחון הלבנונים) דרומית לנהר הליטני.

מהצד השני, ניצב עצם קיומו של חזבאללה, שחקן דתי לא מדינתי - בעל אידיאולוגיה אחת והיא התנגדות מזוינת בלתי פוסקת, שכוחו הפנימי וחשיבותו האזורית נובעים כולם מהארסנל האמל"ח שעליו הוא מתבקש לוותר.

המאמצים הדיפלומטיים המתמשכים, בהובלת ארצות הברית, פועלים מתוך הנחת יסוד שגויה שניתן לגשר על תהום זו באמצעות הסכמים תועלתניים. במציאות, דרישות הליבה נוגעות בזהות הקיומית של השחקנים, מה שהופך פתרון המקובל על שני הצדדים לבלתי ניתן להשגה.

עבור ישראל, קו הבסיס המשפטי והביטחוני לכל הסדר עתידי בדרום לבנון הוא יישום מלא וחד-משמעי של החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם. ההחלטה, שאומצה פה אחד לסיום מלחמת לבנון השנייה ב-2006, היא מבחינת ישראל מסגרת מחייבת לביטחון יישובי הצפון, וכדי למנוע מיחידת רדואן של חזבאללה לשקם את יכולת הפלישה אל תוך הגליל.

יחידת רדואן, שמונה כיום על פי הערכות, כ-3000 לוחמים ועוד פעילי מעטפת נוספים, אומנם התרחקה ברובה מאזור הגבול עם ישראל בעקבות המלחמה, אך עוסקת כיום בשיקום והיערכות מחדש לפעילות בדרום כאשר תידרש לכך. לצורך כך פעיליה נוכחים ופועלים בדרום כל העת ולראייה הדיווחים אודות חיסול פעילי רדואן בדרום לבנון מידי שבוע.

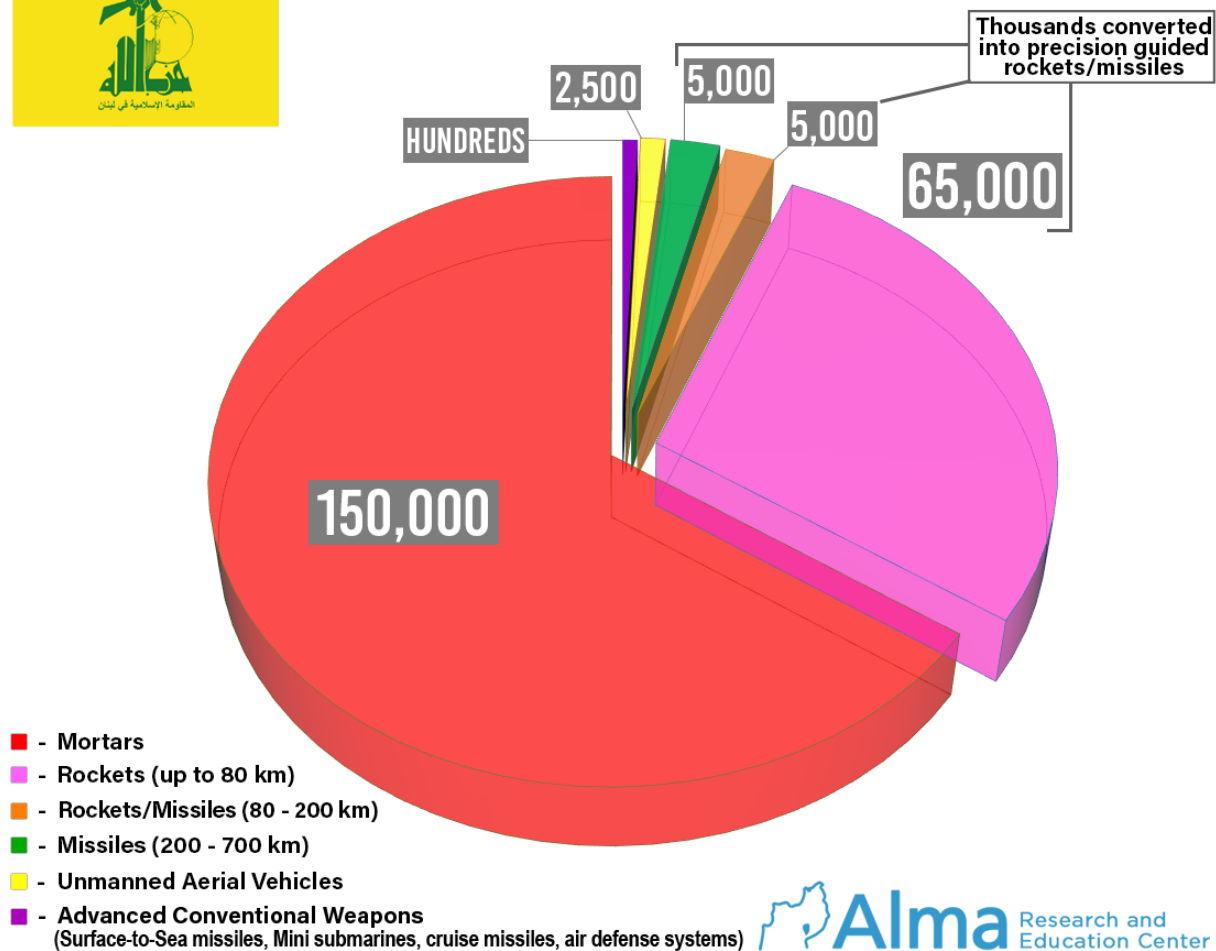
סעיפיה המרכזיים של החלטה 1701 קוראים ל"פירוק כל הקבוצות החמושות בלבנון מנשק" ולהקמת אזור מדרום לנהר הליטני שיהיה נקי מכל נוכחות חמושה, נשק או סמכות שאינם של ממשלת לבנון (וכוח יוניפי"ל).

דרישה זו אינה עומדת פתיחה מקסימליסטית למשא ומתן; לאור המשך מגמת השיקום של חזבאללה בהיבטי בניין כוח צבאי כמו בנייה וחידוש תוכניות אופרטיביות, אימונים, רה- ארגון תיקון וייצור אמל"ח, המציאות של אזור דרום לבנון נקי מניסיונות חזבאללה לשקם את עצמו נתפסת על ידי הממסד הביטחוני הישראלי כהכרח קיומי להמשכיות הצפון.

ישראל, במציאות של אחרי ה-07 באוקטובר 2023, נחושה למנוע מצבא הטרור השיעי, הנתמך על ידי איראן, לבנות ולשקם מחדש את יכולותיו בגבולה הצפוני. כמו כן, ישראל נחושה למנוע מחזבאללה לחדש את איום התלול מסלול לכלל העורף הישראלי. לפני אוקטובר 2023, כלל ארסנל זה כ-230 אלף פצ"מרים, רקטות וטילים לכל הטווחים ואלפי כטב"מים.

HEZBOLLAH WEAPONS ARSENAL ASSESSMENT

לפי הערכות צה"ל מיוני 2025, כ-60 עד 70 אחוז מכשירותו המבצעית של חזבאללה נפגעה ויכולת ירי התלול מסלול של חזבאללה צומצמה למטחים קטנים והם חווים קושי בסנכרון מטחים. כמו כן, צה"ל השמיד בין 70% ל-80% מקני השיגור קצרי הטווח של חזבאללה. ברם, יש לזכור, כי ביכולתו של חזבאללה כיום עדיין לבצע ירי של עשרות רקטות וטילים מידי יום לעבר ישראל.

נוכחותו המתמשכת של צה"ל בחמישה מוצבי גבול מייצרות מתח מדיני, שכן לבנון דורשת את הוצאת צה"ל, אך נוכחות זו היא תוצאה טקטית ישירה של כישלון מערכתי ורב-שנים ביישום החלטה 1701. מוצבים אלו משמשים כקו הגנה קדמי, רצועת ביטחון צרה. הם מספקים יתרונות מודיעיניים ומבצעיים קריטיים בסביבה שבה הכוחות הבינלאומיים (יוניפי"ל) והמקומיים (צבא לבנון) "הוכיחו" את חוסר יכולתם למנוע מחזבאללה להקים מחדש את התשתית הצבאית שלו עד לקו הכחול.

תגובתו של חזבאללה לדרישות לפירוק מנשק היא עקבית, פומבית ומוחלטת. הנהגת הארגון פוסלת את הדרישה לפירוק מנשק בבסיס למשא ומתן, ומפרשת זאת כדרישה לכניעה ללא תנאי. נעים קאסם, מנהיג חזבאללה הנוכחי, היה חד-משמעי. הוא נשבע שארגונו לא יניח את נשקו בתגובה לאיומים ישראלים או להצעות אמריקאיות, וקבע כי "איום זה לא יגרום לנו לקבל כניעה". הוא מיסגר את הסוגייה כהגנה עצמית מפני "תוקפנות" ישראלית, בטענה ש"הגנה אינה דורשת רשות" ושכל דיון על פירוק מנשק יכול להתחיל רק לאחר שפעולותיה של ישראל ייפסקו והיא תיסוג מכל הנקודות השנויות במחלוקת.

הצהרות אלו אינן רטוריקה בלבד; הן משקפות את ההיגיון הבסיסי לקיומו של חזבאללה. כל זהות בנויה על תפקידו ככוח צבאי קדמי איראני נגד ישראל. יכולתו הצבאית זו היא הערובה האולטימטיבית להמשך תמיכת איראן ולדומיננטיות הפוליטית שלו בתוך לבנון, במיוחד בקרב הבייס השיעי. ארסנל הנשק שלו, המסופק וממומן על ידי איראן, ושירותים חברתיים מלאים לבייס השיעי, אפשרו לו עד כה לפעול כמדינה-בתוך-מדינה, להקרין כוח מבית ולשמש בבסיס קדמי קריטי עבור "ציר ההתנגדות" של המשטר האיראני נגד ישראל, ונגד אינטרסים מערביים באזור.

פירוק מנשק יהיה שקול להתאבדות פוליטית ואידיאולוגית מבחינת חזבאללה. הוא יפשיט את חזבאללה ממקור המינוף העיקרי שלו, יהפוך אותו לעוד מפלגה פוליטית במערכת המפוצלת של לבנון, ויבטל את ייעודו בעיני הפטרון האיראני.

המאמצים הדיפלומטיים (נכון לכתיבת שורות אלה בהובלת השליח האמריקאי טום באראק), שלפי הדיווחים מציעים כספי שיקום משמעותיים ונסיגה ישראלית מובטחת בתמורה ללוח זמנים ברור לפירוק מנשק, קוראים באופן שגוי לחלוטין את המציאות הזו. הם מציעים פתרון תועלתני לבעיה אידיאולוגית-דתית. נשקו של חזבאללה אינו קלף מיקוח שניתן לסחור בו תמורת הטבות כלכליות; הוא מהות כוחו ומטרתו. חזבאללה ללא נשקו אינו רלבנטי על פי תפיסתו. הרובה בדגל הוא לא קישוט. זוהי אמירה ברורה.

חזבאללה כיום קונה זמן ומנסה כל העת לבצע בניין כוח יותר שאפתני לעתיד.

הנחת היסוד הזה תקף גם לאחר שממשלת לבנון סיימה פגישה מתוחה בת ארבע שעות ב-5 לאוגוסט שהתמקדה בהצעה בהובלת ארה"ב לפירוק חזבאללה מנשקו. בהחלטה היסטורית, ראש הממשלה נואף סלאם הודיע כי הממשלה הטילה באופן רשמי על צבא לבנון להכין "תוכנית מבצעית, שתוגש עד סוף חודש אוגוסט 2025, ליישום לוח זמנים, שיסתיים עד סוף 2025, שלפיו הנשק יהיה באופן בלעדי בידי המדינה". חיזבאללה מצידו מאיים (במישרין ובעקיפין) בעימות ישיר ומלחמת אזרחים אם החלטה זו תיושם על ידי ממשלת לבנון, עימות שממשלת לבנון אינה ערוכה לנהל.

כל המסגרת של החלטה 1701, ובהרחבה, הדחיפה הדיפלומטית האמריקאית הנוכחית, נשענת על ההנחה שמדינת לבנון, באמצעות צבא לבנון (LAF) ובתמיכת יוניפי"ל, יכולה לשמש כערבה אמינה לביטחון בדרום. הנחה זו הוכחה כשגויה במשך קרוב לשני עשורים וגם כיום.

מנגנון המדינה הלבנוני אינו בורר ניטרלי; זוהי מערכת המוחזקת כבת ערובה על ידי כוחו הצבאי והפוליטי של חזבאללה. גם כאשר חיזבאללה מוחלש, אין תאבון בקרב מדינת לבנון לעימות ישיר או מלחמת אזרחים, למרות ההצהרות האחרונות שאכן מסמנות שינוי עמדה רצויה, אך ברמה הרטורית בעיקר ולא ברמה המעשית. ברם, אין לשלול תסריט של מלחמת אזרחים במיוחד עם חזבאללה ירגיש באופן ממשי כי נדחק עם גבו אל הקיר. לאחרונה חזבאללה אף ממנף תסריט כזה לטובתו במסגרת איומיו כתגובה על סוגיית פירוק הנשק.

בתמונה: סמיר ג'עג'ע

מציאות זו מוכרת בגלוי בתוך לבנון עצמה. סמיר ג'עג'ע, מנהיג מפלגת הכוחות הלבנוניים הנוצרית שמוגדר על ידי חזבאללה כ"פרסונה נון גרטה", מתח ביקורת חריפה על צמרת הנהגת המדינה – הנשיא, ראש הממשלה ויו"ר הפרלמנט – על אימוץ עמדה בנוגע להצעות האמריקאיות שהיא "זהה לחלוטין... למה שחזבאללה רוצה". ברי, יו"ר הפרלמנט, ובן ברית מרכזי של חזבאללה, לא הציע לאכוף פירוק מנשק, אלא רק לנסות ולשכנע את חזבאללה לבצע "צעדי פירוק ראשוניים".

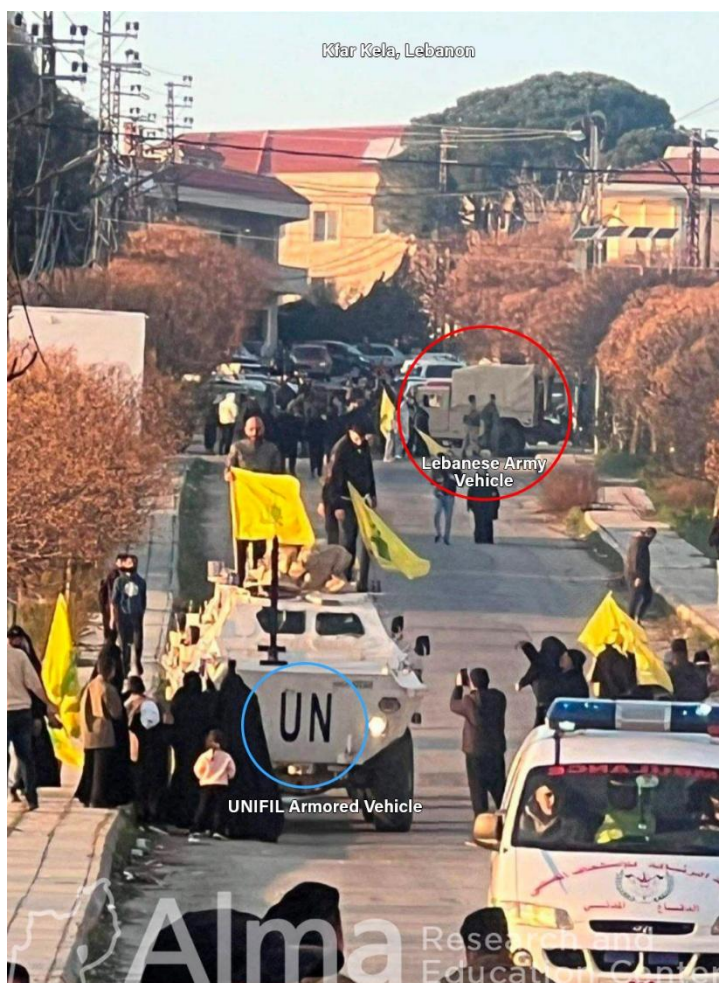
צבא לבנון, על אף שהוא מקבל סיוע אמריקאי, מוגבל פוליטית ואופרטיבית, חלש מבחינה מוסדית וכנראה שעדיין נחות צבאית מחזבאללה. אומנם צבא לבנון טוען שהוא תפס את רוב עמדות חיזבאללה בדרום המדינה. ברם, צבא לבנון רחוק מאוד מלטפל בכל האמל"ח של חזבאללה וחסרות הוכחות כי פירק בפועל תשתיות טרור או איתר והשמיד אמל"ח של הארגון. להיפך, בסבירות גבוהה ייתכן כי חלק מ"האמל"ח שנתפס" הוא למעשה שרידי אמל"ח שנותרו בשטח לאחר שהותקפו, נפלים וכדומה שגם כך אינם כשירים. כמו כן, לאור העובדה, כי בצבא לבנון קצינים וחיילים שיעים רבים המסייעים לחיזבאללה בצורה כזו או אחרת, בסבירות גבוהה חלק אחר מ"האמל"ח שנתפס" מוחזר לחזבאללה.

לכך יש להוסיף, כי בדומה למצב לפני המלחמה, גם היום, צבא לבנון מוגבל בתנועתו ואינו יכול להגיע ולהיכנס לכל השטחים בדרום לבנון, במיוחד לא לשטחים שחזבאללה מגדיר אותם כיום כשטחים צבאיים.

על פי פרסומי צה"ל מיולי 2025, מאז הסכם הפסקת האש ב-27 בנובמבר 2024, הועברו למנגנון אכיפת ההסכם 1,263 הפרות של חזבאללה – 71 אחוזים מהן בדרום לבנון. צבא לבנון טיפל ב-453, השאר נאכפו על ידי ישראל ומיעוטן לא נאכפו. תשומת לב לכך כי מדובר בהפרות שידוע עליהן. ניתן להניח שיש עוד הפרות רבות שלא יודעים עליהן וזאת לאור העובדה כי חזבאללה בסופו של דבר פועל במסגרת תהליך השיקום, לרוב מתחת לדארג ובחשאי כדי לאפשר את "השקט השיקומי".

יש לעודד את הצעדים שכן ננקטו על ידי לבנון עד כה, תוך כדי הכרת המציאות שהן לא מתקרבות לסף הנדרש כדי למנוע מחזבאללה לשקם את עצמו.

תפקידו של יוניפי"ל מוגבל עוד יותר. המנדט שלו הוא לנטר ולדווח, לא לאכוף. הוא אינו יכול לפרק את חזבאללה מנשקו בכוח, וחופש התנועה של חייליו מאז הסכם הפסקת האש, מוגבל באופן שגרתי על ידי "אזרחים" בביכול, שחלקם למעשה נשלחו על ידי חזבאללה וחלקם הם פעילי חזבאללה השולטים בשטח. יוניפי"ל יכול לפעול רק כמתווך, לתעד הפרות ולתמוך בצבא לבנון היכן שניתן, אך אפילו את זה הוא לא עשה במהלך שנות פעילותו בלבנון. דה פקטו, יוניפי"ל שימש כמגן אנושי עבור חזבאללה, שניצל את תשתיות יוניפי"ל ובנה בקרבתן תשתיות צבאיות רבות שנועדו לשמש פלטפורמה לתקיפת ישראל.

ליוניפי"ל אין יכולת למנוע מחזבאללה להתחמש מחדש או לפרוס את כוחותיו. הדבר הודגם באופן בוטה בתחילת 2025 כאשר, בעקבות הפסקת אש, חזבאללה ארגן ועודד באופן פעיל את האוכלוסייה השיעית לשוב לכפרים בדרום. זו לא הייתה תנועה ספונטנית, אלא מבצע מחושב לביסוס נוכחותו של חזבאללה מחדש, שימוש באוכלוסייה כמגן אנושי, ויצירת תקריות לחיזוק הנרטיב שלו שלפיו נוכחות החמושה נחוצה כדי "להגן" על אזרחי לבנון.

הכוח הצבאי של יוניפי"ל הוא כיום כוח מיותר, בלתי מועיל ואף מזיק, שצריך להיות מפורק ומבוטל לאלתר.

התהליך הדיפלומטי, אם כן, הוא מצג שווא ביסודו. הוא מתנהל כאילו עסקה בת-קיימא אפשרית, שבה ארסנל הנשק של חזבאללה הוא נכס סחיר שניתן להחליפו בתמריצים פוליטיים או כלכליים. הדבר מתעלם מהמציאות הבסיסית שארסנל זה הוא מקור הכוח הבלתי ניתן למשא ומתן של חזבאללה.

על פי דברי מנהיג חזבאללה הקודם, חסן נצראללה "ייקחו את הנשמות שלנו לפני שייקחו לנו את הנשק, לא בגלל שאנו אוהבים את הנשק, אלא משום שהנשק הוא סמל הכבוד והגאווה..."

"ההתנגדות" היא ליבת הארגון. האם באמת חזבאללה יתפרק מנשקו "ויותר" על הקלצ'ניקוב המופיע בדגל שלו? האם הוא יותר על "ההתנגדות"?

המשא ומתן בנוי סביב הנחת יסוד שגויה, שעל פיה, ישראל מציעה לסחור בעמדות טקטיות תמורת ביטחון אסטרטגי, בעוד שלמעשה, היא מבקשת מחזבאללה לסחור בעצם קיומו תמורת הטבות שהוא מאמין שיוכל להשיג בכל מקרה באמצעות כפייה. המבוי הסתום אינו כישלון של מיומנות דיפלומטית, אלא השתקפות של קונפליקט בלתי ניתן לגישור של אינטרסים וזהויות ליבה.

להיכן קונפליקט האינטרסים והזהויות יוביל אותנו? קשה לדעת. יתכן שהתהליך שעוברת כיום לבנון, תהליך שמשפיע מאוד על חזבאללה, יכול להוביל למצב ההפוך של הסלמה פנימית ואולי אף בסופה של הסלמה כזו להתנהגות חזבאללה כ"חיה פצועה". זה יכול להוביל, בתסריט הגרוע מבחינת לבנון, למלחמת אזרחים.

ב-20 בנובמבר 2024, כשבוע לפני הפסקת האש, כתב אברהמים אלאמין – העורך הראשי של עיתון אל-אח'באר, שהוא השופר המרכזי של חזבאללה: "העימות הנוכחי הוא רק עוד סבב במלחמה נגד ישראל אותה יש להשמיד ולצורך כך חזבאללה יפעל לשקם את יכולותיו ולהתעצם מחדש..."

המשפט הזה, הוא למעשה תמצית תפיסת הליבה של חזבאללה: אין שלום. אין פשרות. יש אידיאולוגיה אחת והיא התנגדות מזוינת בלתי פוסקת.

החידה הסורית – התנגשות הריבונות והביטחון

בזירה הסורית, נפילת משטר אסד בדצמבר 2024, ועליית אחמד א-שרע (בכינויו הג'האדיסטי - אבו מחמד אל ג'ולאני) לשלטון, לא הובילה לעידן של שלום פוטנציאלי, אלא יצרה אתגר ביטחוני חדש עבור ישראל.

מחד, ישנו הצורך הקיומי של המשטר הסורי החדש, לבנות מחדש ריבונות מדינתית ריכוזית על אומה מפוצלת על ידי חיזוק היציבות, משילות וכינון סדר ציבורי. מאידך, דרישת הביטחון הבלתי מתפשרת של ישראל לאזור חיץ עמוק ומפורז בדרום סוריה, נקי מכל נוכחות צבאית איסלאמיסטית - ג'יהאדיסטית – קטגוריה שמבחינת ישראל, כוללת באופן מוחלט את הצבא הלאומי הסורי החדש, שחלקו הגדול מורכב ממיליציות עם גוון ג'האדיסטי מובהק.

לכך יש להוסיף מבחינת שני הצדדים את האיום הקיים על היציבות והביטחון מבחינת איראן, חזבאללה, חמאס, גא"פ, דאע"ש וקבוצות חמושות מקומיות נוספות הפועלים בסוריה בכלל ובדרום סוריה בפרט.

ב 5 לאוגוסט, דובר צה"ל הודיע כי כלי טיס של חיל האוויר תקף במרחב הבקעא בלבנון וחיסל את חסאם קאסם ע'ראב, פעיל חזבאללה, אשר פעל משטח לבנון להכוונת חוליות מחבלים בסוריה, אשר תכננו לשגר רקטות אל עבר רמת הגולן. זו היא דוגמה אחת מבין רבים לנסיגות של גורמי טרור - גם מהציר השיעי וגם מהציר הסוני הקיצוני, להמשך לבסס אחיזה בדרום סוריה.

תגובתה של ישראל לקריסת משטר אסד הייתה מהירה והחלטית, והונחתה על ידי דוקטרינת הגנה התקפית שנועדה לנהל את ואקום הכוח שנוצר. כאשר כוחות האופוזיציה התקדמו לעבר דמשק, הקבינט המדיני-ביטחוני החליט לכבוש את החלק הסורי של האזור המפורז שנקבע בהסכם הפרדת הכוחות מ-1974. ראש הממשלה בנימין נתניהו הודיע כי הסכם 1974 בטל ומבוטל, והצהיר כי ישראל "לא תאפשר לאף כוח עוין להתמקם בגבולותינו".

לכך התלווה מיד גל תקיפות אוויריות מסיבי ב-8 וב-9 בדצמבר 2024, שהשמיד באופן שיטתי חלק ניכר של הארסנל הצבאי הנותר של הצבא הסורי, כולל מטוסים מתקדמים, מערכות הגנה אווירית וכלי נשק כבדים. המטרה המפורשת הייתה למנוע מיכולות אלו ליפול לידי המשטר החדש או לגורמים לא ידועים.

מאז, ישראל הציבה מערכת ברורה ובלתי מתפשרת של קווים אדומים לדרום סוריה. הדרישה העיקרית היא פירוז של כל האזור מדרום לדמשק, הכולל איסור על פריסת יחידות צבא סוריות כלשהן, איסור על נוכחות של כלי נשק מתקדמים או "שוברי שוויון" שעלולים לאיים על רמת הגולן, טילים, ארטילריה, משוריינים, וכוחות חי"ר גדולים. פריסתו הנוכחית של צה"ל בתשע עמדות קדמיות מרכזיות בצד הסורי של הגבול, משמשת כמנגנון האכיפה הפיזי של קווים אדומים אלה. זוהי היערכות שנועדה לשלוט בסביבה הביטחונית באופן ישיר, במקום להסתמך על ערבויות משלטון חדש, שנכון לכתיבת שורות אלה, מנקודת מבט ישראלית, לא ניתן לסמוך עליו.

מעבר לגבול, מנהיגה החדש של סוריה, אחמד א-שרע, מקדם תוכנית פוליטית שבמרכזה ניצב ניהול של הפיצול: שיקום לאומי וריבונות ריכוזית. כל הפריקט הפוליטי שלו הוא מעבר ממנהיג מיליציה לראש מדינה, והפיכה זו מותנית ביכולתו להוכיח שהוא מנהיגה של אומה קוהרנטית, מאוחדת וריבונית.

בנאום הניצחון שלו בינואר 2025, הציג א-שרע את מטרותיו המרכזיות: "בנייה מחדש של מוסדות המדינה, במיוחד כוחות הצבא, הביטחון והמשטרה", ו"שיקום מעמדה האזורי והבינלאומי של סוריה" על בסיס עקרונות של "ריבונות" ו"כבוד". אחד ממעשיו המרכזיים הראשונים היה להורות על פירוק כל פלגי המורדים הצבאיים העצמאיים ושילובם בצבא סורי חדש ומאוחד תחת פיקוד מרכזי. ממשלתו פועלת באופן פעיל לקידום הסכמי איחוד עם קבוצות שונות ברחבי המדינה, כמו הכוחות הסוריים הדמוקרטיים (SDF) הכורדים, במאמץ להשיב את כל שטחה של סוריה לשליטת דמשק.

עבור א-שרע, קבלת אזור ביטחון דה-פקטו בשליטה ישראלית בדרום, שבו צבאו הלאומי שלו אינו רשאי לפעול, תהיה מכת בלתי נסבלת לכל הפרויקט הזה. היא תערער באופן פומבי את הלגיטימיות שלו, ותציג אותו לא כמחדש הריבונות הסורית, אלא כמנהיג חלש שאינו מסוגל לשלוט בשטחו. לכן, דרישתה של ישראל לדרום מפורז אינה רק סוגיה ביטחונית עבור דמשק; זהו אתגר ישיר וקיומי לעקרונות היסוד של המדינה הסורית החדשה.

העימותים האלימים במחוז הדרוזי א-סוידא' ביולי 2025 שימשו כהדגמה קשה לקונפליקט בלתי ניתן לגישור זה. משטר א-שרע, שביקש לדכא את הלחימה בין מיליציות דרוזיות ובדואיות-סוניות מקומיות ולבסס את סמכותו, פרס לפעולה שני כוחות מרכזיים: כוחות הצבא וכוחות ביטחון הפנים.

ישראל זיהתה מיד את הפריסה כהפרה של קוויה האדומים, ודיווחים על פשעי מלחמה חמורים המתבצעים במהלך הלחימה, החלו להתפרסם באופן מאסיבי. הקהילה הדרוזית הישראלית זעקה לעזרה. ישראל הגיבה בתקיפות אוויריות משמעותיות נגד הכוחות הסוריים, ואף נגד המטכ"ל הסורי בדמשק, ונגד "מטרה צבאית" בארמון הנשיאות בבירה הסורית. מדובר בפעולה הכרחית להגנה על המיעוט הדרוזי בפני טבח עוד יותר גדול המונע מתפיסות ג'יהדיסטיות נגד מיעוט לא מוסלמי-סוני.

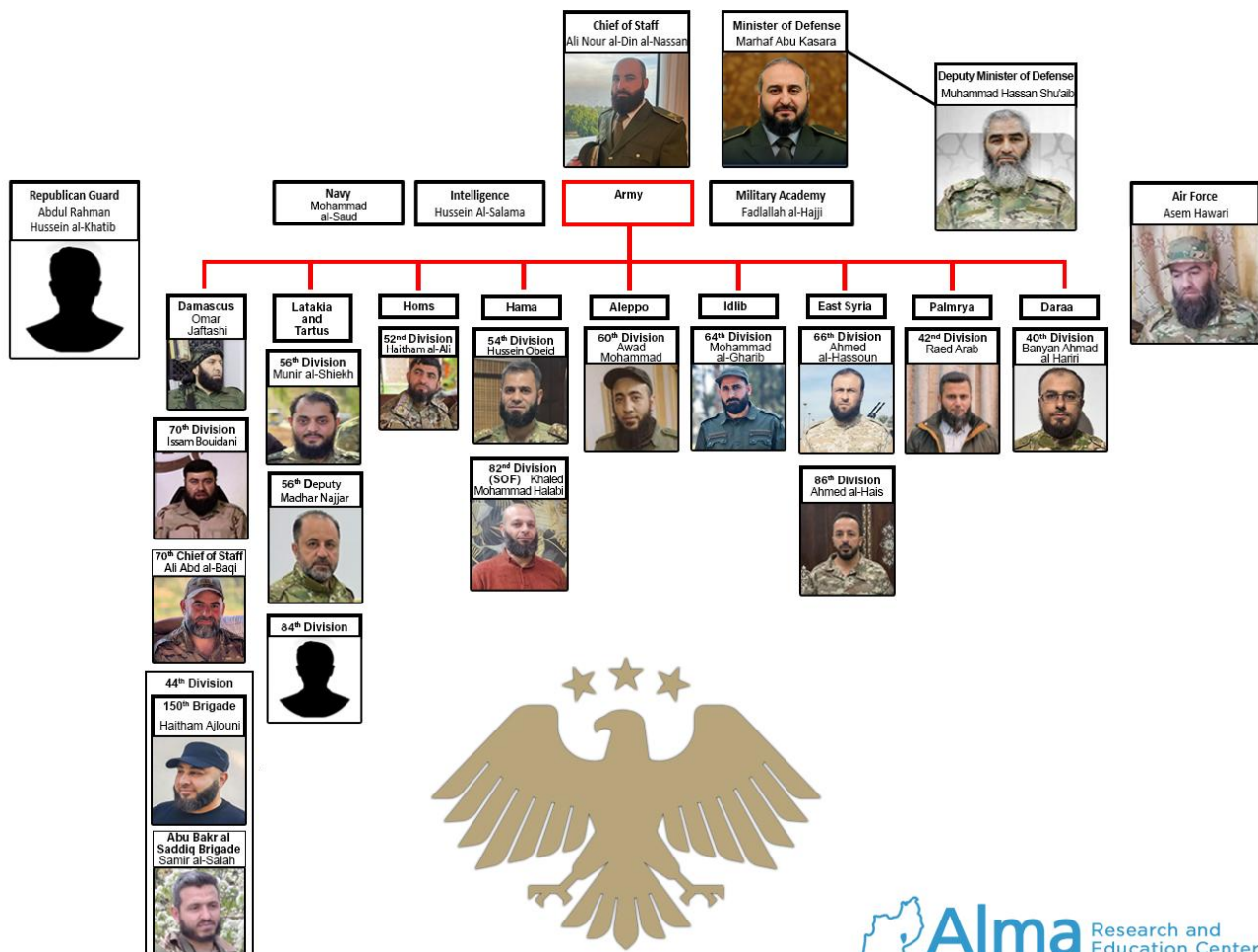
הדבר העמיד את ארצות הברית במצב בלתי אפשרי. מזכיר המדינה האמריקאי, מרקו רוביו, קרא למשטר דמשק להשתמש בכוחות הביטחון שלו כדי למנוע מג'יהאדיסטים להיכנס לאזור, בעוד שבמקביל, גורמים אמריקאים, לפי הדיווחים, היו "מופתעים לחלוטין" מהתקיפות הישראליות ודחקו לשיחות במקום פצצות. ישראל גם ביצעה, לפי דיווחים, מבצע להעברת סיוע הומניטרי ורפואי לקהילה הדרוזית.

תקרית סווידא חושפת את הסתירה המרכזית. פריסתו של א-שרע הייתה אקט של משטר חדש המנסה לאכוף את ריבונותו בגבולותיה המוכרים בינלאומית, כאשר חלק מכוחותיו מבצעים זאת בצורה רצחנית (בשלב זה לא ברור אם מדובר ביוזמה עצמאית או בדירקטיבה משטרית ברורה). תגובתה הצבאית של ישראל הייתה אקט של מדינה האוכפת אזור נקי מכוחות צבא וביטחון סוריים הרחק מעבר לגבולותיה. הקריאה האמריקאית לדמשק לפקח על האזור היא חסרת היגיון כאשר מדיניותה של ישראל היא להפציץ את אותם כוחות שאמורים לבצע את "הפיקוח". החלטת ישראל לאפשר לכוחות משטר דלים להיכנס לא-סווידא במשך תקופה מוגבלת לא משנה את המשוואה.

המכשול העיקרי להסכם אי-מלחמה בין סוריה ובין ישראל, הוא טבעו של הצבא הסורי החדש. כוח זה אינו צבא מקצועי וניטרלי; הוא תוצר ישיר של מלחמת האזרחים בסוריה, שהוקם משילוב של הייאת תחריר א-שאם (HTS) ופלגים מורדים אחרים בני בריתם. HTS, שאותו הנהיג א-שרע, הוא היורש הישיר של ג'בהת א-נוסרה, שבמשך שנים היה השלוחה הרשמית הסורית של אל-קאעידה.

בעוד א-שרע עשה מאמץ משמעותי למתג את עצמו ואת תנועתו מחדש – ניתוק פומבי מאל-קאעידה, התנערות מג'יהאד עולמי, לחימה נגד דאע"ש, והבטחה להגן על מיעוטים – הפיכה זו נתפסת בספקנות עמוקה על ידי רבים בישראל. מנקודת מבטה של ישראל, המבוססת על יכולות וניתוח תרחישי הגרוע מכל, המתינות של א-שרע היא כנראה טקטית, לא אידיאולוגית. צבאו מורכב מאלפי לוחמים הספוגים בעשור של אידיאולוגיה ולחימה סלפית-ג'יהאדיסטית. הלבשתם במדים חדשים והענקת התואר "צבא לאומי" אינה מוחקת את מוצאם, את הכשרתם או את פוטנציאל העוינות האידיאולוגי העמוק שלהם כלפי ישראל.

SYRIAN ARMY SENIOR OFFICIALS WITH JIHADIST BACKGROUND

הדבר יוצר פרדוקס שאין ממנו מוצא דיפלומטי. אותן פעולות שא-שרע חייב לנקוט כדי להעניק לגיטימציה לשלטונו ולבנות מדינה סורית יציבה וריבונית – כלומר, פריסת צבאו – הן בדיוק הפעולות שישראל תופסת כאיום ישיר ובלתי מתקבל על הדעת על ביטחונה הלאומי.

המבוי הסתום המקביל בחזיתות לבנון וסוריה, על אף השוני לעיתים באופי ובפרטים, מצייר תמונה מאוחדת ומפכחת של נוף הביטחון הצפוני של ישראל.

ניתוח מקיף של דרישות הליבה של כל הצדדים, מגבלות הדיפלומטיה הבינלאומית, והטבע הבלתי מתפשר של הקונפליקטים הבסיסיים מוביל למסקנה ברורה: אסור שנסיגה ישראלית כתוצאה ממשא ומתן תחשב כתוצאה סבירה בטווח הקרוב.

הסטטוס קוו הנוכחי של הגנה קדמית וניהול איומים, על אף שהוא מתוח ורצוף סיכונים, מייצג את המציאות האסטרטגית היציבה יותר לעתיד הנראה לעין.

בשני המקרים, נסיגה תהיה ויתור על שטח חיוני מבחינה אסטרטגית – עמדות תצפית בשטח שולט ואזורי חיץ – לידי שחקנים אלה על בסיס הבטחות להתנהגות טובה בעתיד.

החישוב הביטחוני הישראלי, רואה במהלך כזה הימור בלתי מתקבל על הדעת. הסיכון שבאי-נסיגה (שמירה על העמדות הקדמיות וניהול החיכוך) מוערך באופן עקבי כנמוך מהסיכון של נסיגה ויצירת ואקום שייתמלא באופן מיידי ובלתי נמנע על ידי אויב מתחזק. 0

ההיגיון ברור: עדיף להתמודד עם האיום ממרחק מאשר לאפשר לו להתבסס ישירות על הגבול.

זירה	דרישת הליבה של ישראל	עמדת היריב / מציאות בשטח	מכשול מרכזי לפתרון
לבנון	יישום מלא של החלטה 1701: פירוק מלא מנשק של חזבאללה ונסיגתו המאומת מצפון לנהר הליטני.	חזבאללה דוחה מפורשות פירוק מנשק, ורואה בארסנל שלו חיוני לזהותו ולכוחו. מדינת לבנון אינה מסוגלת לאכוף זאת דה-פקטו.	אידיאולוגי ומבני: זהותו של חזבאללה כ"התנגדות" חמושה אינה נתונה למשא ומתן. מבנה המערכת הפוליטית הלבנונית מגן על כוחו של חזבאללה.
סוריה	אזור חיץ דרומי מפורד: אין צבא סורי או כוחות עוינים אחרים מדרום לדמשק. אין נשק מתקדם.	מטרתו העיקרית של משטר א-שרע היא להשיב ריבונות ריכוזית על כל סוריה, משילות ויציבות. זה מחייב פריסת צבאו ברחבי המדינה.	ריבונות וזהות: התנגשות יסודית בין דוקטרינת הביטחון של ישראל לצורך של המשטר הסורי לבסס שליטה מדינתית. ישראל מגדירה את הצבא הסורי החדש כבעייתי מיסודו בגלל שחלקו הגדול בנוי ממיליציות ג'יהאדיסטיות.

מגבלות הדיפלומטיה האמריקאית

ארצות הברית נותרה שחקן קריטי באזור, אשר פועל בניסיון להפחית מתיחויות ולתווך הסכמים. עם זאת, קיימת סטייה יסודית בין המטרות האסטרטגיות האמריקאיות והישראליות. מטרתה העיקרית של ארה"ב היא יציבות אזורית. הדבר מתורגם למדיניות שמטרתה למנוע קריסת מחודשת של המדינה הסורית, לטפח ממשלה מתפקדת (גם אם חלשה ומוגבלת) בלבנון, ולהימנע ממלחמה אזורית גדולה.

רדיפה זו אחר יציבות עלולה, לעיתים, להתנגש עם הצורך של ישראל למנוע איומים. לדוגמה, ממשל טראמפ הסיר סנקציות מסוריה כדי לתת למשטר א-שרע הזדמנות לייצב את המדינה. מנקודת מבטה של וושינגטון, סוריה יציבה תחת א-שרע, גם אם צבאו פועל בדרום, עשויה להיות עדיפה על הכאוס של מלחמת אזרחים מחודשת. עבור ישראל, עדיף היה להתנות את הסרת הסנקציות במעשים מצד סוריה ולא רק דיבורים.

באופן דומה, בלבנון, ארה"ב נוקטת בגישה נחושה הדורשת את פירוק ארסנל הנשק של חזבאללה, עמדה אמריקאית מבורכת וחד משמעית שלעצמה, אך לא מתיישבת עם המציאות הלבנונית.

המחיר לנסיגת צה"ל מעמדותיו הקדמיות בלבנון ובסוריה הוא מערכת של ערבויות ביטחוניות אמינות, ניתנות לאימות ובנות-קיימא שינטרלו את האיומים הנובעים מאותם שטחים. ניתוח השחקנים המעורבים מוכיח שמחיר זה אינו בר-השגה נכון להיום.

לא חזבאללה ולא משטר א-שרע מוכנים לספק ערבויות כאלה, ולבנון כמדינה, אינה מסוגלת לספק אותן. לכן, אסור שצה"ל ייסוג. המצב הנוכחי — המאפיין בעימות בעצימות נמוכה אך מתמשך, דיפלומטיה בינלאומית פעילה המסווה פער בלתי ניתן לגישור, ועמדה ישראלית של הגנה קדמית — לא צריך להיות שלב זמני לפני הסדר. זוהי צריכה להיות המציאות האסטרטגית החדשה והמושרשת בחזית הצפונית.

מקורות